

UO'K: 614.253.5:615.06

HAMSHIRALIK AMALIYOTIDA DORI BERISHDAGI XATOLARNING OLDINI OLISH ORQALI BEMOR XAVFSIZLIGINI OSHIRISH

Abdullayeva N.A.

Sultonova G.R.

Abu Ali ibn Sino nomidagi Qo'qon jamoat salomatligi texnikumi

Annotatsiya. *Maqolada statsionar sharoitida dori berishdagi xatolarning (DBX) oldini olishga qaratilgan standartlashtirilgan protokolni joriy etishning samaradorligi o'rganildi. Protokol dori berishning besh qoidasini joriy etish, ikki tomonlama tekshiruv, xatolarni qo'rqmasdan xabar qilish tizimi va hamshiralarni o'qitishni o'z ichiga oldi. Protokol joriy etilgandan keyin dori berishdagi xatolar chastotasi ishonchli ravishda kamaydi. Natijalar tizimli yondashuvning bemor xavfsizligini oshirishdagi samaradorligini tasdiqlaydi.*

Kalit so'zlar: *bemor xavfsizligi, dori berishdagi xatolar, hamshiralik ishi, dorining besh qoidasi, xatolarni xabar qilish, sifat menejmenti.*

KIRISH (INTRODUCTION)

Bemor xavfsizligi zamonaviy sog'liqni saqlash tizimining asosiy ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Tibbiy yordam ko'rsatish jarayonida yuzaga keladigan xatolar orasida dori berishdagi xatolar (DBX) eng ko'p uchraydigan va oldini olish mumkin bo'lgan turlardan biridir. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, dori bilan bog'liq zarar dunyo bo'ylab tibbiy yordam sifatiga jiddiy tahdid solmoqda.

Hamshira dori berish jarayonining yakuniy bosqichida turgani uchun u xatolarni oldini olishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Dori berishdagi xatolar noto'g'ri dori, noto'g'ri doza, noto'g'ri yo'l, noto'g'ri vaqt yoki noto'g'ri bemor bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Bunday xatolarning sabablari ko'pincha tizimli kamchiliklar - ish yukining yuqoriligi, chalg'ituvchi omillar, aniq protokollarning yo'qligi va xatolarni xabar qilishdan qo'rqish bilan bog'liq.

Xatolarni alohida xodimni ayblash emas, balki tizimli yondashuv orqali kamaytirish zamonaviy bemor xavfsizligi madaniyatining asosini tashkil etadi. Tadqiqotning maqsadi - dori berishdagi xatolarning oldini olishga qaratilgan standartlashtirilgan protokolni joriy etishning xatolar chastotasiga ta'sirini baholashdan iborat.

Materiallar va usullar (Materials and Methods)

Tadqiqot 2024-2025-yillarda tibbiyot muassasalarining terapevtik va jarrohlik bo'limlarida o'tkazildi. Tadqiqotda 45 nafar hamshira ishtirok etdi. Tadqiqot ikki bosqichli (oldin-keyin) dizaynda olib borildi.

Birinchi (boshlang'ich) bosqichda 3 oy davomida mavjud amaliyotda dori berishdagi xatolar bevosita kuzatuv usulida qayd etildi. Ikkinchi bosqichda standartlashtirilgan protokol joriy etilib, yana 3 oy davomida xatolar qayd etildi.

Standartlashtirilgan protokol quyidagi komponentlardan iborat bo'ldi: dori berishning besh qoidasiga (to'g'ri bemor, to'g'ri dori, to'g'ri doza, to'g'ri yo'l, to'g'ri vaqt) qat'iy rioya qilish; yuqori xavfli dorilar uchun ikki hamshira tomonidan tekshiruv; bemorni identifikatsiya qilishning ikki usulidan foydalanish; xatolarni jazosiz (no-blame) xabar qilish tizimi; hamshiralar uchun o'quv seminarlari.

Asosiy ko'rsatkichlar sifatida 1000 ta dori berish amaliga to'g'ri keladigan xatolar soni va xatolar turlarining taqsimoti o'rganildi. Statistik tahlil xi-kvadrat mezonini yordamida amalga oshirildi; $p < 0,05$ statistik ishonchli deb qabul qilindi.

Natijalar (Results)

Standartlashtirilgan protokol joriy etilgandan keyin dori berishdagi xatolar umumiy chastotasi sezilarli darajada kamaydi. Xatolar turlari bo'yicha taqsimot 1-jadvalda keltirilgan.

1-jadval.

Protokol joriy etilishidan oldin va keyin dori berishdagi xatolar (1000 ta amalga)

Xato turi	Oldin	Keyin	p
Noto'g'ri doza	14,2	5,1	$<0,05$
Noto'g'ri vaqt	11,8	4,6	$<0,05$
Noto'g'ri dori	6,4	1,9	$<0,05$
Noto'g'ri yuborish yo'li	3,1	1,2	$>0,05$
Jami xatolar	35,5	12,8	$<0,05$

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, dori berishdagi xatolarning umumiy chastotasi 1000 ta amalga 35,5 dan 12,8 gacha, ya'ni deyarli uch barobar kamaydi ($p < 0,05$). Eng sezilarli pasayish noto'g'ri doza (14,2 dan 5,1 gacha) va noto'g'ri vaqt (11,8 dan 4,6 gacha) xatolarida kuzatildi.

Bundan tashqari, jazosiz xabar qilish tizimi joriy etilgandan keyin hamshiralar tomonidan ixtiyoriy ravishda xabar qilingan xatolar va potensial xavfli holatlar (near-miss) soni oshdi. Bu xatolarni yashirish emas, balki tizimni takomillashtirish madaniyati shakllanayotganini ko'rsatadi.

Muhokama (Discussion)

Tadqiqot natijalari dori berishdagi xatolarning oldini olishda standartlashtirilgan, tizimli yondashuvning yuqori samaradorligini tasdiqladi. Xatolar chastotasining sezilarli pasayishi protokolning bir vaqtning o'zida bir necha xavf omiliga ta'sir ko'rsatishi bilan bog'liq.

Dorining besh qoidasiga qat'iy rioya qilish va yuqori xavfli dorilar uchun ikki tomonlama tekshiruv eng ko'p uchraydigan xatolar - noto'g'ri doza va noto'g'ri dori xatolarini kamaytirdi. Bemorni ikki usulda identifikatsiya qilish noto'g'ri bemorga dori berish xavfini pasaytirdi.

Jazosiz xabar qilish tizimining joriy etilishi alohida ahamiyatga ega bo'ldi. Xodimlar xatolar uchun jazolanishdan qo'rqmaganida, ular xatolar va potensial xavfli holatlar haqida ochiq xabar berishadi, bu esa tizimdagi zaif nuqtalarni aniqlash va bartaraf etish imkonini beradi. Bu zamonaviy bemor xavfsizligi madaniyatining asosiy tamoyilidir.

Tadqiqotning cheklovlari sifatida uning bir muassasa doirasida va nisbatan qisqa muddatda o'tkazilganligini ko'rsatish mumkin. Kelgusi ishlarda uzoq muddatli kuzatuv va elektron dori berish tizimlarini joriy etishning samaradorligini o'rganish maqsadga muvofiqdir.

Xulosa (Conclusion)

Hamshiralik amaliyotida dori berishdagi xatolarning oldini olishga qaratilgan standartlashtirilgan protokolni joriy etish xatolarning umumiy chastotasini 1000 ta amalga 35,5 dan 12,8 gacha kamaytirishga imkon berdi ($p < 0,05$). Eng sezilarli samara noto'g'ri doza va noto'g'ri vaqt xatolarini kamaytirishda erishildi.

Dorining besh qoidasi, ikki tomonlama tekshiruv, bemorni ishonchli identifikatsiya qilish va jazosiz xabar qilish tizimini birlashtirgan tizimli yondashuv bemor xavfsizligini oshirishning samarali vositasi hisoblanadi. Bunday protokollarni davolash muassasalari amaliyotiga keng joriy etish tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Aripov A.N. Bemor xavfsizligi va tibbiy yordam sifati. - Toshkent: Tibbiyot, 2022. - 268 b.
2. Berdot S., Roudot R., Schramm C. et al. Interventions to reduce nurses medication administration errors in inpatient settings: A systematic review // International Journal of Nursing Studies. - 2016. - Vol. 53. - P. 342-350.
3. Hughes R.G. (ed.). Patient Safety and Quality: An Evidence-Based Handbook for Nurses. - Rockville: AHRQ, 2018.
4. Keers R.N., Williams S.D., Cooke J. et al. Causes of medication administration errors in hospitals: a systematic review // Drug Safety. - 2013. - Vol. 36, No. 11. - P. 1045-1067.
5. Muhammadiyeva L.A. Hamshiralik ishi asoslari. - Toshkent: Tibbiyot, 2021. - 312 b.